

6. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 391 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>.

7. Юрійчук Н.Д. Дискусійні питання теорії іншомовних запозичень. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: іологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70), № 4. Ч. 1. 2020. С. 148 – 154.

МЕЖОВ Олександр,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови та лінгводидактики,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)

СИНТАКСИЧНА КОМПРЕСІЯ ЯК ОЗНАКА СУЧАСНОГО МЕДІАЗАГОЛОВКУ

У сучасних заголовках медіатекстів простежуємо два протилежні явища – синтаксичну компресію (стиснення, конденсацію) та синтаксичне ускладнення (розширення, розгортання) реченнєвих структур. Як слушно зауважує А. П. Загнітко, «...синтаксичною компресією репрезентуються ті чи інші площини закону мовленнєвої економії, яка пов'язана з лаконічністю, стислістю і якою засвідчується постійна динаміка в українському синтаксисі» [2, с. 138–139]. Синтаксична компресія зазвичай представлена такими типами речень, як неповні, еліптичні, незакінчені (обірвані, перервані). Із структурно-семантичного погляду їх об'єднує лаконічність (декілька компонентів-синтаксем), із прагматистичного – експресивність, динамічність, інформаційна навантаженість, емоційна напруженість, образність. Також синтаксична компресія заголовків не лише привертає увагу реципієнтів, а й активізовує їхню уяву, спонукає до глибоких роздумів, аналітики, домислювання, викликає яскраві емоції та почуття, формує позитивну чи негативну оцінку тощо. Лінгвопрагматична мета стилістичної фігури умовчання у медіазаголовках, навмисно створеної автором за посередництвом обірваних, неповних, еліптичних структур – інтригувати читача, спонукати його до прочитання тексту, натякаючи на актуальних, суспільно важливих проблемах політичної, економічної, соціальної, воєнної сфери, міжнародних відносин, нерідко з драматичним і навіть трагічним підтекстом.

Водночас кожна із синтаксично компресованих конструкцій формально, семантично, стилістично, комунікативно й пунктуаційно специфічні. Якщо неповним та еліптичним реченням властива інтонаційна й змістова завершеність, то обірваним, навпаки, її відсутність, що марковано характерним розділовим знаком – три крапки. У медіазаголовках простежуємо переважно постпозиційне умовчання, за якого журналісти ставлять три крапки наприкінці висловлення, рідше – інтерпозиційне, тобто перерваність фрази (на письмі три крапки) всередині, та відсутність препозиційного. Пунктуаційним маркером еліпсису є зазвичай тире, яке сприяє експресивізації заголовку. Тож завдяки пунктуаційному оформленню читач здатен спершу візуально ідентифікувати вид синтаксичної компресії, а потім виявити змістовий та комунікативно-прагматичний потенціал мовної конструкції.

Якщо у власне-неповних реченнях пропущені компоненти можна відновити контекстуально чи ситуативно, в еліптичних – безпосередньо з їхньої семантико-граматичної структури, то в незакінчених реченнях зміст обірваної, недоговореної частини реципієнт не здатен точно відтворити, а лише уявити й домислити. Це змушує його прочитати текст, який і

розкриє необхідну інформацію, невербалізовані, завуальовані графічно (трьома крапками) в заголовку авторські думки, емоції, настрої. В лінгвоукраїністиці вперше комплексно проаналізували такі типи синтаксичних конструкцій на матеріалі різностильових текстів сучасної української мови В. В. Богатько [1] та В. І. Пітель [3].

Незакінчені висловлення у заголовках побудовані за структурно-семантичними моделями різних типів речень: простих: *У Слов'янськ і Краматорськ знову вдерлася війна...* (Голос України, 06.07.2022); *А за дверима стояв лютий ворог...* (Високий замок, 03.03.2022); *На фронті обіцяв бути до Перемоги...* (Високий замок, 08.04.2023); складних безсполучникових: *Палили траву – підпалили себе...* (Високий замок, 23.03.2022); підрядних частин: *Коли приїжджаєш у Бучу, Ірпінь, Гостомель...* (Голос України, 29.04.2022); питальних і розповідних: *За що воюємо? З передової видніше...* (Голос України, 30.06.2024); *Буча... Як це пережити і що з цим робити?* (Українська правда, 06.04.2022). Інтенсифікують експресивність заголовків різні стилістичні прийоми, зокрема антитеза: *Біда жене, біда й об'єднує...* (Голос України, 16.06.2023); *Колись подорожував Росією. Тепер захищає від неї рідне місто...* (Голос України, 06.07.2022), ампліфікація: *У вогні гинуть комахи, їжаки, зайчики, сови...* (Високий замок, 29.03.2024) тощо.

В еліптичних структурах заголовків здебільшого еліміновано дієслівні предикати, відновлення яких уможлиблюють субстанційні або адвербіальні синтаксеми: суб'єктні та локативні (місця): *«Добробрат» – в Ірпені* (Голос України, 03.08.2022); *На львівському вокзалі – атмосферний концерт хору Верьовки* (Високий замок, 05.04.2024); *У Бучі – вуличні бої, звідти женуть кадірівців* (Газета по-українськи, 03.03.2022); *На Сумщині за вечір – майже 40 ворожих мінометних прильотів* (Українська правда, 05.05.2024); *На Львівщині – комендантська година* (Високий замок, 25.02.2023); локативи напрямку руху: *Із калюжі – на чисті води!* (Високий замок, 22.06.2022); *Із фронту на ринг, з рингу на фронт: історія спортсмена, який взяв до рук зброю, аби захищати країну* (Українська правда, 06.07.2022); суб'єктні й адресатні: *Ветерани Другої світової – Путіну: Випустіть людей із «Азовсталі»* (Українська правда, 07.05.2022); *Кім – херсонцям: Потерпіть, скоро ленд-ліз дійде* (Українська правда, 14.05.2022); *Санкції для дочок путіна* (Високий замок, 06.04.2022); *Новонародженим тваринам – «фронтіві» клички* (Високий замок, 06.04.2023); часу: *Готель на орбіті – вже за три роки* (Високий замок, 11.04.2024); причини: *За спекуляцій з цінами на гречку чи молоко – тюрма* (Українська правда, 08.06.2022); мети-призначення: *Австралія дасть Україні \$70 млн допомоги. Більшість – на зброю* (Газета по-українськи, 01.03.2022); міри і ступеня: *Літр молока – понад 4 долари, кіло помідорів – 11!* (Високий замок, 12.06.2023). Пропущені суб'єктні синтаксеми читач здатен відновити з попереднього контексту або за допомогою предиката: *Ніч в областях: на сході окупанти убили волонтерів, на Одещині – пошкодили електростанцію* (Українська правда, 09.05.2022); *Разом – сильніші: «Контінентал» підтримує країну* (Високий замок, 05.04.2022). Експресивізації заголовків сприяє нанизування еліптичних конструкцій: *Ніч у регіонах: Харків – без обстрілів, Донбас – у вогні, Первомайське обстріляли* (Українська правда, 17.05.2022).

Отже, синтаксична компресія медіазаголовків зумовлена насамперед прагненням автора до мовної економії, експресивізації висловлень з метою психоемоційного впливу на читача, спонукання його до уважного прочитання, критичного осмислення, об'єктивної оцінки тексту. Стиснення синтаксичної форми речення-заголовку можливе внаслідок авторської еліпсації малозначущих (іноді змістово надлишкових, переобтяжливих) синтаксем, які адресат може словесно експлікувати через синтаксично залежні компоненти, контекст, мовленнєву ситуацію, екстралінгвальні чинники, власний тезаурус, набуті знання й досвід. Така форма синтаксичної компресії, як обірвані чи перервані речення також сприяють активізації мисленнєвої та психоемоційної сфери реципієнта, приверненню його уваги до викладених у тексті актуальних проблем.

Література

1. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики. Вінниця : Нова книга, 2010. 176 с.
2. Загнітко А. П. Структурні і семантичні різновиди українських синтаксичних інновацій. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць: у 2 ч. Донецьк : ДонНУ, 2003. Вип. 11. Ч. I. С. 135–147.
3. Пітель В. І. Функціонально-семантична структура незакінчених речень у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2000. 188 с.

ПЕВСЕ Андрея,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II
(м. Берегове, Україна),
Ніредьгазький університет
(м. Ніредьгаза, Угорщина)

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ КІБЕРСТІЙКОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ СТРАТЕГІЙ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасному цифровому світі кіберстійкість відіграє важливу роль для захисту інформаційного середовища. Кіберстійкість означає здатність систем або організацій протистояти кіберзагрозам, швидко відновлюватися після атак і забезпечувати безперервність роботи. Здебільшого дослідники фокусуються на технічних аспектах кіберстійкості, проте мовні аспекти, які впливають на комунікацію під час кризових ситуацій та процеси інформаційного захисту, також заслуговують на увагу. Наше дослідження аналізує мовні стратегії, що використовуються для забезпечення кіберстійкості, включаючи стандартизацію термінології, метафоричні концепти та роль інформаційної комунікації в захисті інформації.

Існує багато мовних стратегій у забезпеченні кіберстійкості.

Одним з основних є стандартизація кібертермінології, яка допомагає мінімізувати непорозуміння в процесі обміну інформацією, що є надзвичайно важливим у кризових ситуаціях. Наприклад, Джордж Хатчинсон та Марія Кілат вивчали стандартизацію термінів у кібербезпеці, підкреслюючи її значення для міждисциплінарної комунікації (Hutchinson & Kilat, 2019). Відсутність узгодженої термінології може створювати труднощі у взаємодії між спеціалістами з кібербезпеки та іншими зацікавленими сторонами, що знижує ефективність захисту.

У кібербезпеці часто використовують метафори для пояснення абстрактних концептів і полегшення розуміння складних явищ. Наприклад, такі метафори, як "вогняна стіна" (firewall) або "віртуальний простір" (cyberspace), дають можливість формувати уявлення про складні технічні процеси. Дослідження, проведене Люком Романовським, показало, що метафори сприяють популяризації кібербезпеки та кращому розумінню кіберзагроз серед непрофесіоналів (Romanovsky, 2020).

Інформаційна безпека вимагає швидкого та точного обміну даними для ідентифікації та реагування на загрози. Дороті Денджерфілд досліджувала роль інформаційного менеджменту у комунікації кіберзагроз та їх запобіганні (Dangerfield, 2021). Вона підкреслює важливість чіткого формулювання інформації та уникнення двозначностей у повідомленнях для ефективного реагування на інциденти.

Культурні особливості комунікації також відіграють важливу роль у забезпеченні кіберстійкості. Річард Вонг підкреслює важливість врахування мовних та культурних бар'єрів